

ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМ ДОГОВОРУ, ВЧИНЕНОГО ПІД ВПЛИВОМ ТЯЖКИХ ОБСТАВИН І НА НЕВИГІДНИХ (КАБАЛЬНИХ) УМОВАХ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ПОБІЯНСЬКА Неллі Борисівна - аспірант кафедри господарського, трудового права та цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового Інституту права імені кн. Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом

ХАТНЮК Наталія Сергіївна - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського, трудового права та цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового Інституту права імені кн. Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом

Стаття посвячена дослідженню окремого способу захисту имущественных прав субъектов ведения хозяйства путем признания договоров недействительными, совершенных под воздействием тяжелых обстоятельств и на крайне невыгодных (кабальных) условиях. Исследовано законодательное содержание и признаки тяжелых обстоятельств и невыгодных (кабальных) условий хозяйственного договора как способа защиты имущественных прав субъектов ведения хозяйства. Доказана актуальность определения тяжелых обстоятельств и невыгодных условий именно хозяйственного договора как основания признания его недействительным в законодательстве Украины с целью защиты имущественных прав субъектов ведения хозяйства. Проанализирована теоретическая доктрина и выдвинуты предложения для выработки единственного подхода относительно определения юридической природы тяжелых обстоятельств и невыгодных (кабальных) условий для хозяйственных договоров как основания признания его недействительным. С целью обеспечения защиты прав субъектов ведения хозяйства раскрыты проблемы судебной практики признания договоров недействительными с применением такого правового основания, как влияние тяжелых обстоятельств на юридические лица и физические лица предпринимателей при совершении ими договора, и, как следствие, заключения договора на крайне невыгодных для себя условиях.

Спрямованість господарсько-правового регулювання вказує на актуальність легітимного здійснення суб'єктивних прав учасників господарських правовідносин. Реалізація прав суб'єктів господарювання та споживачів за своїм змістом виступає єдиним процесом, де права одних суб'єктів кореспондуються з обов'язками інших. У разі порушення їх прав постає питання захисту суб'єктивних прав та інтересів учасників підприємницької діяльності. Захист майнових прав – одна із найважливіших правових категорій господарського права, без розуміння якої важко розібратись в особливостях правових наслідків, у механізмі реалізації та в інших питаннях, які виникають у зв'язку із порушенням майнових прав суб'єктів господарювання шляхом вчинення договорів під впливом тяжких обставин та на невігідних умовах.

На перший погляд, проблема захисту майнових прав суб'єктів господарювання настільки часто обговорюється в юридичній літературі та виступає сутністю юридичної практики, що основні положення цього інституту вже мають усталений характер. Однак, теоретичний аналіз поняття «захист прав та інтересів» учасників господарських правовідносин, як правило, зводиться до характеристики співвідношення понять господарсько-правового захисту та господарсько-правової відповідальності, що, безумовно, є дуже важливим аспектом, але питання матеріально-правового змісту захисту прав та інтересів учасників господарських правовідносин не вичерпує.

Разом із тим без розуміння природи захисту майнових прав суб'єктів господарювання неможливе визначення належної системи способів захисту майнових прав та інтересів суб'єктів господарювання. Визначення місця способів захисту майнових прав суб'єктів господарювання дозволить ефективно вирішувати питання про обрання того чи іншого способу захисту, найбільш ефективну комбінацію декількох способів у різному їх співвідношенні.

Більшість авторів відзначає надзвичайну важливість і значимість інституту захисту прав [1, С. 2; 2, С. 1], але перелік робіт, присвячених цій проблематиці, залишається незначним. Дослідженню системи способів захисту майнових прав суб'єктів господарювання, на нашу думку, має передувати визначення категорії захисту прав та інтересів. Захист є правомочністю зі здійснення суб'єктивних майнових прав шляхом реалізації відповідної поведінки особи через заходи, спрямовані на відновлення, (визнання) порушених (оспорюваних) прав та вплив на правопорушника.

Захист права і охоронюваного законом інтересу, як зазначає І. В. Венедиктова, є об'єктивною категорією, що не просто декларується, а у більшості випадків реалізується за допомогою норм матеріального та процесуального права [3, С. 26]. Центральним поняттям інституту захисту майнових прав та інтересів є суб'єктивне право особи на захист. Традиційним є розуміння права особи на захист як одного із основних елементів будь-якого суб'єктивного майнового права [4, С. 15].

Право на захист розглядається як частина суб'єктивного права поряд з правом на власні дії, а також правом вимагати певної поведінки від зобов'язаних осіб [5, С. 248; 6, С. 75]. Під суб'єктивним правом на захист розуміється як юридично закріплена можливість уповноваженої особи використати заходи правоохоронного характеру з метою відновлення порушеного права і припинення дій, що його порушують [7, С. 409].

В. П. Грибанов обґрунтував право на захист як можливість застосування до правопорушника заходів примусового впливу, причому підкреслювалось, що таку можливість не потрібно розуміти лише як приведення в дію апарату державного примусу. Право на захист за своїм матеріально-правовим змістом

включає в себе не лише можливість уповноваженої особи звернутись до компетентних державних чи громадських органів із вимогою про примушування зобов'язаної особи до певної поведінки, але й можливість уповноваженої особи використати дозволені законом засоби власноручного примусового впливу на боржника, захищати належне йому право власними діями фактичного порядку (самозахист), а також можливість застосування безпосередньо самою уповноваженою особою юридичних заходів оперативного впливу на правопорушника [8, С. 154 – 155].

На думку Іванової С.М., можливість вчинення власних дій суб'єктом права на захист полягає у праві самостійно вживати заходи стосовно зобов'язаної особи, спрямовані на усунення перешкод у здійсненні регулятивного суб'єктивного права і поновлення його в попередньому стані. Можливість вимагати вчинення чужих дій полягає у зверненні особи до юрисдикційних органів із вимогою про застосування примусових заходів щодо зобов'язаної особи [9, С.342].

Таким чином, право на захист є самостійною правомочністю, що виступає складовим елементом будь-якого суб'єктивного права, яке реалізується у випадку порушення останнього. Під захистом прав суб'єктів господарювання та споживачів розуміється введення в дію системи правових та організаційно-технічних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації прав цих суб'єктів та недопущення їх порушень. Суб'єктивне право на захист можна визначити як міру дозволеної поведінки уповноваженої особи, спрямовану на відновлення становища, яке існувало до порушення права або на усунення перешкод у здійсненні права.

Способами захисту варто вважати визначені законодавством матеріально-правові засоби та механізми, спрямовані на відновлення становища, яке існувало до порушення суб'єктивного права або на усунення перешкод у здійсненні суб'єктивного права. Механізм захисту прав суб'єктів господарювання складає сукупність взаємопов'язаних правових засобів, способів і форм, за допомогою яких поведінка суб'єктів господарювання, їх контрагентів та державних органів у ході їх правовідносин приводиться у відповідність до

вимог і дозволів, що містяться у нормах права, і тим самим забезпечує захист законних прав учасників господарських правовідносин.

Таким чином, захист прав суб'єктів господарювання - це система заходів (форм і способів діяльності), які здійснюються відповідно до закону суб'єктом господарювання як самостійно, так і через уповноважених осіб, і спрямовані на запобігання й усунення загроз порушення прав відповідних суб'єктів, усунення перешкод при здійсненні цих прав, відновлення порушених прав і правового статусу та залучення порушників до відповідальності. Необхідно відзначити, що інститут захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання має комплексний характер, оскільки форми, засоби, порядок правового захисту забезпечуються нормами як матеріального, так і процесуального права.

З урахуванням викладеного під захистом прав суб'єктів господарювання пропонується розуміти реалізацію суб'єктами господарювання права на захист за допомогою застосування спеціально уповноваженими особами або суб'єктом господарювання самостійно передбачених законом способів захисту з метою відновлення порушеного права. Суб'єкти господарювання повинні активно боротися з порушеннями закону з боку державних органів та захищати свої права, використовуючи всі можливості, які надані їм відповідним законодавством. Утім у цій справі існує чимало специфічних труднощів, у тому числі суто юридичного характеру, подолання яких може сприяти використанню поступового практичного досвіду та відповідного наукового забезпечення. Уточнюючи поняття механізму захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, І. В. Головань сформулював їх як систему відповідних засобів, методів та техніко-юридичних прийомів, введення в дію яких забезпечується перш за все правовою роботою цих суб'єктів.

Таким чином, механізми захисту прав суб'єктів господарювання - це сукупність юридичних засобів, юридичних норм, що регулюють певні відносини, дій відповідних суб'єктів та юридичних засобів примусу, які в сукупності спрямовані на ефективне здійснення і захист господарських прав, що належать суб'єктам господарювання та забезпечують

здійснення останніми господарської діяльності згідно з напрямками діяльності та положеннями законодавства.

При застосуванні методів та засобів захисту прав суб'єктів господарювання існують певні особливості залежно від того, у процесі відносин з якими державними органами виникає необхідність у захисті прав.

Частина 2 ст. 20 ГК України закріплює, що кожний суб'єкт господарювання має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом: визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативного-господарських санкцій; застосування адміністративно-господарських санкцій; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом.

Більше того, ст. 147 ГК України декларує: 1) майнові права суб'єктів господарювання захищаються законом; 2) вилучення державою у суб'єкта господарювання його майна допускається не інакше як у випадках, на підставах і в порядку, передбачених законом; 3) збитки, завдані суб'єкту господарювання порушенням його майнових прав громадянами чи юридичними особами, а також органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, відшкодовуються йому відповідно до закону; 4) право власності та інші майнові права суб'єкта господарювання захищаються у спосіб, зазначений у ст. 20 ГК України.

У свою чергу, серед способів захисту права власності можна виділити: - речово-правові засоби захисту (віндикаційний і негаторний позови); - зобов'язально-правові (при наявності зобов'язань, договірних відносин).

Існують форми захисту: судово, позасудова, самозахист, захист прав нотаріусом.

Щодо форм (способів забезпечення) правового захисту від неправомірних дій органів влади та посадових осіб цих органів, то можна виокремити такі: 1) адміністративну - полягає у зверненні до вищестоящего органу; 2) адміністративно-судову - полягає у зверненні до спеціалізованих судів з адміністративних прав у порядку адміністративного судочинства.

Щодо форм правового захисту у відносинах з іншими суб'єктами права, то можна відокремити: загальносудовий порядок - полягає у зверненні до господарського суду або суду загальної юрисдикції; договірний захисту вигляді застережень, полягає у захисті прав відповідних суб'єктів господарювання при складанні проекту договору, його підписанні, виконанні належним чином та примусу щодо виконання.

Господарські права та інтереси суб'єктів господарської діяльності відповідно до ст. 20 Господарського кодексу України захищаються такими способами: визнання наявності або відсутності прав суб'єктів господарювання; визнання повністю чи частково недійсними актів органів державної влади та місцевого самоврядування; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують права або створюють загрозу їх порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних, оперативно-господарських та адміністративно-господарських санкцій; – встановлення, зміна чи припинення господарських правовідносин.

Перелік способів захисту, які можуть застосовуватись суб'єктами захисту, встановлений нормами гл.3 ЦК України, не є вичерпним. Можуть застосовуватись способи захисту, встановлені учасниками цивільних правовідносин в договорі або законом.

Традиційним є виділення юрисдикційної та неюрисдикційної форми захисту суб'єктивних прав та інтересів. Юрисдикційна форма захисту є діяльністю уповноважених державою органів по захисту порушених чи оспорюваних прав та інтересів. Уповноваженими суб'єктами захисту є учасники цивіль-

них правовідносин, права та інтереси яких порушуються, не визнаються або оспоруються. Зобов'язаними суб'єктами захисту у випадках і в порядку, передбаченому законом, є, відповідно до норм гл.3 ЦК України, суд, Президент України, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, нотаріуси.

Таким чином, передбачена відкрита система способів захисту цивільних прав (ч.2 ст.16 ЦК України). Президент України, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, нотаріуси можуть застосовувати способи захисту цивільних прав та інтересів, лише встановлені законом та в межах своєї компетенції. Суд, як державний юрисдикційний орган, може застосовувати як способи захисту встановлені законом, так і способи захисту, які визначені договором суб'єктів цивільного права.

Спеціальне правове регулювання неюрисдикційної форми захисту цивільних прав та обов'язків встановлене ст.19 ЦК України. Неюрисдикційна форма охоплює дії суб'єктів (осіб) по захисту порушених і оспорюваних прав та інтересів, які вчиняються ними самостійно, без звернення до державних чи інших компетентних органів. У ЦК України такі дії об'єднані під поняттям самозахисту.

Основою розмежування є форма реалізації матеріально-правових способів захисту прав та інтересів — самостійно чи засобом звернення до уповноважених державою органів [4, С.135-141].

Захист суб'єктивних прав та інтересів, способом визнання правочину недійсним, застосування наслідків недійсності правочину у вигляді відновлення становища, яке існувало до порушення права, відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди може мати місце і в неюрисдикційній формі, на підставі волевиявлення сторін.

Спори про визнання господарських договорів недійсними залишаються поширеною категорією судової практики у господарських судах України, при цьому не завжди рішення касаційної інстанції – Вищого господарського суду України співпадає з рішенням першої і другої інстанції. Це свідчить про наявні труд-

нощі при розгляді таких справ як у матеріальному, так і в процесуальному аспекті.

Сьогодні можна також говорити про те, що недійсність договору як інституція стає потужною зброєю в руках недобросовісних підприємців, які прагнуть за будь-яку ціну використати будь-яку підставу для ухилення від відповідного виконання своїх договірних обов'язків. А погіршення економічної ситуації в Україні викликало загострення багатьох проблем й обумовило популяризацію в юридичній практиці випадків укладення договорів за участі суб'єктів господарювання під впливом тяжких обставин та на вкрай невідповідних умовах.

Інститут визнання угод недійсними, за ЦК України, розглядається як визнання недійсними цивільно-правових правочинів, а у ГК України як недійсність господарсько-правових зобов'язань. За приписами п.2.1. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» від 29.05.2013р. №11 правовідносини, пов'язані з визнанням господарських договорів недійсними, регулюються ЦК України, ГК України, Земельним кодексом України та іншими Законами України і актами законодавства.

Загальні підстави і наслідки недійсності правочинів (господарських договорів) встановлені статтями 215, 216 ЦК України, статтями 207, 208 ГК України. Правила, встановлені цими нормами, повинні застосовуватися господарськими судами в усіх випадках, коли правочин вчинений з порушенням загальних вимог частин першої-третьої, п'ятої статті 203 ЦК України і не підпадає під дію інших норм, які встановлюють підстави та наслідки недійсності правочинів, зокрема, статей 228, 229, 230, 232, 234, 235, 10571 ЦК України, абзацу другого частини шостої статті 29 Закону України «Про приватизацію державного майна», частини другої статті 20 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», частини другої статті 15 Закону України «Про оренду землі», статті 12 Закону України «Про іпотеку», частини другої статті 29 Закону України «Про страхування», статті 78 Закону України «Про банки і банківську діяльність», статті 71

Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» тощо. Стаття 207, 208 ГК України щодо правових підстав недійсності господарських зобов'язань практично не застосовується при розгляді судових справ, пов'язаних із недійсністю господарських договорів, і тому існує об'єктивна необхідність доопрацювання ГК України в цій частині з урахуванням особливостей господарського договору.

Отже, вирішуючи спори про визнання правочинів (господарських договорів) недійсними, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (господарських договорів) недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та в разі задоволення позовних вимог зазначати в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин. Відповідно до ст. 215 ЦК України, підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені ст. 203 ЦК України, а саме: зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства; особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності, волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; правочин має вчинятися у формі, встановленій законом, правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Позиція Вищого господарського суду України щодо практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України, висловлена в інформаційному листі від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 [11], де на питання, як слід застосовувати ГК України про недійсність господарських зобов'язань із огляду на положення ЦК України про недійсність правочинів, ВГСУ відповідає так, що ст. 207 ГК України не містить особливостей регулювання господарських відносин, а містить загальні правила про недійсність господарських зобов'язань, які суперечать ЦК України як за термінологією, так і за змістом. Тому ст. 207 ГК України відповідно до абз. 1 та 2

ч. 2 ст. 4 ЦК України застосовуватись не може. З огляду на вказаний вище лист ВГСУ, сьогодні при визнанні господарських договорів (зобов'язань) недійсними господарські суди повинні користуватися лише ЦК України ст. 203 про загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину [12].

Для визнання господарського договору недійсним на підставі ст. 233 ЦК України, необхідна наявність наступного юридичного складу: 1) факт наявності тяжких обставин для сторони договору, яка повинна бути безпосередньою причиною укладення кабально-го договору, а не просто існувати до чи на момент укладення договору; 2) факт наявності крайньої невігідності умов договору для сторони, що діяла під впливом тяжкої обставини; 3) причинний зв'язок між наявністю тяжких обставин у сторони договору та юридичним фактом укладення нею договору на край невігідних умовах; 4) усвідомлення недобросовісною стороною (особою, яка використовує або зловживає тяжкими обставинами, скрутним або безвихідним становищем свого контрагента) умисного характеру своїх дій, а потерпілою стороною крайньої невігідності умов укладеного нею договору; 5) добровільність укладення договору потерпілою стороною з контрагентом, що використовує або зловживає тяжкими обставинами, скрутним або безвихідним становищем потерпілої сторони; 6) ініціатором вчинення кабального договору може виступати як сторона, що знаходиться під впливом тяжких обставин, контрагент цієї сторони, так і особа, на користь якої вчинено правочин [13, 123-124]. За відсутності хоча б однієї із перерахованих умов, правочин не можна визнавати недійсним із підстав, передбачених ст. 233 ЦК України.

Відповідно до ч. 2 ст. 233 ЦК України, у разі визнання такого правочину недійсним застосовуються наслідки, передбачені ст. 216 ЦК України, тобто застосовується двостороння реституція. Крім того, закон покладає на контрагента, який скористався тяжкою обставиною, обов'язок відшкодувати другій стороні збитки й моральну шкоду, що завдані їй у зв'язку із вчиненням такого правочину. Слід вважати, що сторона скористалася тяжким становищем контрагента з моменту вчинення правочину. Невиконання правочину потерпі-

лим не є підставою для висновку, що контрагент не встиг скористатися кабальним правочинном [14, 233].

Таким чином, недійсний договір, визначений ст. 233 ЦК України, належить до оспорюваних правочинів та може бути визнаний недійсним у судовому порядку за позовом потерпілої сторони або іншої заінтересованої особи. При цьому в судовому порядку необхідно довести факт існування тяжкої обставини, факт використання недобросовісною стороною тяжких обставин, у яких опинився її контрагент, та причинно-наслідковий зв'язок між тяжкою обставиною і вкрай невігідними умовами, на яких укладений договір. Факт вчинення правочину свідчить про те, що недобросовісна сторона скористалася несприятливим впливом тяжкої обставини на контрагента. Таким чином, у кожному випадку визнання такого правочину недійсним повинна застосовуватись двостороння реституція та відшкодування збитків і моральної шкоди.

Література

1. Підлубна Т. М. Право на захист цивільних прав та інтересів [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т. М. Підлубна. – К., 2009. – С.
2. Фігель А. А. Цивільно-правовий захист житлових прав фізичних осіб [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03/ А. А. Фігель. – К., 2012. – С.
3. Венедиктова І. Форми захисту охоронюваних законом інтересів [Текст] / І. В. Венедиктова // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 10. – С. 26 – 29.
4. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві [Текст]: автореф. дис. док. юрид. наук: 12.00.03 / Р. О. Стефанчук. – К., 2007. – С.
5. Советское гражданское право [Текст] / Под ред. В. Ф. Маслова и А. А. Пушкина. В 2-х ч. Ч.1. – Харьков, 1983. – С.
6. Цивільне право України: Академічний курс: підруч.: У двох томах [Текст] / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – С.
7. Гражданское право: В 2 т. Том I: Учебник [Текст] / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. – 2-е изд., пераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 1998. – С.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню окремого способу захисту майнових прав суб'єктів господарювання шляхом визнання договорів недійсними, вчинених під впливом тяжких обставин та на вкрай не вигідних (кабальних) умовах. Досліджено законодавчий зміст та ознаки тяжких обставин і не вигідних (кабальних) умов господарського договору як способу захисту майнових прав суб'єктів господарювання. Доведено актуальність визначення тяжких обставин і не вигідних умов саме господарського договору як підстави визнання його недійсним у законодавстві України з метою захисту майнових прав суб'єктів господарювання. Проаналізовано теоретичну доктрину та висунуто пропозиції для вироблення єдиного підходу щодо визначення юридичної природи тяжких обставин та не вигідних (кабальних) умов для господарських договорів як підстави визнання його недійсним. З метою забезпечення захисту прав суб'єктів господарювання розкрито проблеми судової практики визнання договорів недійсними із застосуванням такої правової підстави, як вплив тяжких обставин на юридичних осіб та фізичних осіб підприємців при вчиненні ними договору й як наслідок укладення договору на вкрай не вигідних для себе умовах.

SUMMARY

The article is devoted to research of separate method of protection of property rights for the subjects of menage by confession of agreements invalid perfect under act of heavy circumstances and on the extremely unprofitable (enslavement) conditions. Legislative maintenance and signs of heavy circumstances and unprofitable (enslavement) conditions of the economic agreement are investigational as to the method of protection of property rights for the subjects of menage. Actuality of decision of heavy circumstances and unprofitable terms exactly of economic agreement as grounds of confession of him is well-proven invalid in the legislation of Ukraine with the aim of protection of property rights for the subjects of menage. A theoretical doctrine is analysed and thrown out suggestions for making of only approach in relation to the decision of legal nature of heavy circumstances and unprofitable (enslavement) conditions for economic agreements as founding of confession of him terms for economic agreements as founding of confession of him invalid. With the aim of providing of protection of rights for the subjects of menage the problems of judicial practice of confession of agreements are exposed by invalid with application of such legal founding as influence of heavy circumstances on legal entities and physical persons of businessmen at a feasance by them to the agreement and as a result of conclusion of treaty on the extremely unprofitable for itself terms.

8. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав [Текст] / В. П. Грибанов – М.: Статут, 2001. – С.

9. Іванова С. М. Система способів цивільних прав та інтересів за законодавством України / С. М. Іванова // Актуальні проблеми держави і права. - 2006. - №. - С.342.

10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / [за ред. О. В. Дзери (пер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця]. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Юрінком Інтер, 2006–2006. – Т. 2. – 2006. – С.124.

11. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arbitr.gov.ua/documents/01-8_211_2008-07-04.html

12. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / [кол. авт.: Беляневич О. А., Вінник О. М., Щербина В. С. та

ін.]; за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. – [2-е вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 720 с.

13. Литвиненко В.І., Хатнюк Н.С. Правові засади визнання господарських договірних зобов'язань недійсними на підставі впливу тяжких обставин та на вкрай не вигідних умовах // Європейські перспективи: Науково-практичний журнал. - К., 2016. - №3.- С.119-129.

14. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар [Текст]: пояснення, тлумачення, рекомендації з використ. позицій вищ. суд. інстанцій, М-ва юстиції, науковців, фахівців . - Х.: Страйд, 2010. - (Серія «Коментарі та аналітика») (Правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студентам). - Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / Т. В. Бобко [та ін.]; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. - 2010. - С.233.